

Слижук О. А. Осмислення особистості Тараса Шевченка як спосіб розвитку медіаграмотності учнів 5-7 класів. *Геній Шевченка: особистість, творчість, доля*: матеріали Міжнародної наукової конференції, 20 березня 2024 р. / за заг. ред. Н. Р. Грицак, літ. ред. О. І. Староста, С. В. Бартіш, М. С. Гудз. Тернопіль: ТНПУ, 2024. С. 159-162.

Слижук Олеся Алімівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Інститут педагогіки НАПН України
olesja_2014@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7696-6157>

ОСМИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ

Особистості класиків світової літератури в сучасному світі медіа виступають своєрідними культурними брендами своїх націй. Для української нації такою особистістю безумовно є Тарас Шевченко. Процес переоцінки класичної спадщини та її осучаснення розпочався зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році. Дослідженню цього феномену присвячені наукові розвідки з літературознавства, мовознавства, соціальних комунікацій Т. Гундорової, О. Плясун, А. Сажині, Л. Хавкіної, Е. Шестакової, С. Філоненко та ін.

Т. Гундорова називає конкретизацію образу поета, творення альтернативного образу та перетворення шевченківського канону на перформанс основними стратегіями «гри із Шевченком» [1, с. 365]. Вони виявляються в сучасних літературі та медіатекстах. А. Сажина, дослідивши різні види сучасних медіа, у яких інтерпретується образ Тараса Шевченка, приходять до висновку, що «численні зразки популярної художньої словесності через гру, інтертекстуальні та інтермедіальні техніки, пародіювання та ін. причетні до створення нового міфу, який можна ідентифікувати як парадигму „Наш Шевченко”, що постає ознакою та свідченням постійного діалогу між класикою і сьогоденням» [3, с. 29]. У зарубіжних медіа інтерпретація особистості Тараса Шевченка виступає маркером української культури. На думку О. Плясун, «Тарас Шевченко – однозначно іміджева постать у сучасному зарубіжному медіапросторі, прецедентна, символічна для українців особистість, яка й

сьогодні продовжує формувати не лише внутрішній, а й зовнішній, міжнародний імідж України» [2, с. 117].

Водночас у медіапросторі час від час спостерігаємо й вкрай негативне явище – «маніпуляції Шевченком», коли йому приписують провокативні вірші з мовою ворожнечі, або стверджують про його приналежність до російської літератури тощо.

Подоланню маніпулятивних впливів та розвитку критичного осмислення творчого доробку митця та його особистості загалом сприятиме продумане, логічно умотивоване з віковими особливостями учнів знайомство із творчістю Тараса Шевченка та його особистістю загалом на уроках української літератури у 5-7 класах, коли тематичний принцип є основним у структуруванні змісту програмового матеріалу.

Із поезією Тараса Шевченка учні знайомляться ще в початкових класах. Закономірно, що в 5 класі автори модельної навчальної програми й підручника української літератури [4] пропонують для текстуального вивчення уривки із послання «І мертвим, і живим...» та із поеми «Княжна». Вони розглядаються в контексті біографії митця, адже тісно пов'язані з нею. Перед юними читачами постає образ митця, який попри сирітське дитинство, поневіряння на засланні, став успішним українцем, якого й донині пошановують у всьому світі: «Йому встановлено 1384 пам'ятники в 35 країнах світу на різних континентах. Твори поета увійшли у світову п'ятірку книжок, що найчастіше перекладають іноземними мовами» [4, с. 99]. Доповнює цей образ новітнє медіа – бренд України, розроблений японськими дизайнерами для Олімпійських ігор у Токіо 2021 року, самурай «Шева-кун». Тут образ митця Тараса Шевченка усвідомлюється учнями як бренд, сучасна ікона всієї української нації.

У 6 класі поняття про особистість Тараса Шевченка поглиблюється текстуальним вивченням поезії «І досі сниться...». Пов'язаний із ним біографічний матеріал розкриває роки заслання поета. Це і біографічний нарис у художньо-публіцистичному стилі, і уривок із художнього фільму «Тарас Шевченко» режисера Ігоря Савченка, у якому точно відтворено атмосферу

заслання поета, і сучасні музичні композиції за мотивами виучуваної поезії. Перед шестикласниками відкриються нові грані особистості геніального українця. Завершується вивчення творчості Тараса Шевченка у 6 класі віртуальною екскурсією до музею й меморіального комплексу на півострові Мангишлак у Казахстані, де він перебував у засланні майже 7 років [5].

У підручнику української літератури для 7 класу представлений вірш Тараса Шевченка «Розрита могила», у якому представлено емоційно зворушливе Шевченкове бачення історичної долі України. Біографічний нарис про письменника заглиблює учнів у час подорожі поета Україною у травні 1843 року та картини уярмленої, сплюндрованої України. Ілюстраціями до виучуваної теми стануть двовзори тернопільського художника Олега Шупляка та сучасні музичні композиції за мотивами поезії «Розрита могила». Завершити вивчення Шевченкової творчості у 7 класі автори підручника [6] пропонують флешмобом «Шевченко на мапі України» або «Шевченко на мапі світу».

Отже, розкриття перед учнями-підлітками багатогранного образу генія Тараса Шевченка дозволить сформувати у їхній уяві не відсторонений портрет національного ідола, а поняття про різні грані його особистості, завжди сучасного провідника української нації, борця, геніального поета й художника. Він постане перед ними і як звичайна людина, яка пережила непрості випробування долі, прагнула до родинного щастя, мріяла про освіченість молодих поколінь, виховання у них історичної пам'яті та національної самосвідомості. Це сприятиме подоланню стереотипів учнів про Кобзаря як штучний бренд України, а значить і розвитку медіаграмотності – навичок різнобічного аналізу інформаційних джерел, медіатекстів, мистецьких творів про Тараса Шевченка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми : статті та есеї. Київ: Грані-Т, 2013. 548 с.

2. Плясун О. М. Тарас Шевченко в зарубіжних медіа: лінгвоіміджевий дискурс. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2021. № 42. С. 104–120.

3. Сажина А. Інтерпретаційний портрет Тараса Шевченка у форматі сучасної медіа-культури. *Питання літературознавства*. 2014. Вип. 90. С. 23–39.

4. Українська література : підручник для 5 кл. закл. загальн. середн. освіти / Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук. Київ: ВД «Освіта», 2022. 256 с.

5. Українська література : підручник для 6 кл. закл. загальн. середн. освіти / Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук. Київ: ВД «Освіта», 2023. 256 с.

6. Українська література : підручник для 7 кл. закл. загальн. середн. освіти / Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук, І. Тригуб. Київ: Грамота, 2024. 288 с.